

на процесному підході дозволять знизити витрати та цикл бізнес процесу на 90%, водночас підвищивши якість продукції на 60% [2, с.65].

Таким чином, означені напрямки вдосконалення систем контролю на вітчизняних підприємствах охоплюють широкий спектр заходів у межах кожного структурного елементу даної системи, реалізація яких дозволить стабілізувати поточні та перспективні параметри діяльності підприємства та забезпечити його безпечне функціонування в умовах мінливості факторів зовнішнього середовища.

Перелік використаних джерел

1. Михалків А. А. *Внутрішній контроль процесу господарювання: проблеми організації.* // А. А. Михалків, Т. В. Косташ / *Економіка та держава.* 2020. №1. с. 61–65.

2. Корзаченко О. В. *Оптимізація бізнес-процесів українських підприємств: проблеми та перспективи.* Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2013. №. 3. С. 64-69.

Харахурсах М.О.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

З часів, коли людство навчилось добувати та виготовляти паливо, для промислових чи господарських потреб, енергетика є одним з наріжних каменів економіки та її розвитку. Поступово, людство в повній мірі усвідомило обмеженість таких ресурсів через їх природні властивості щодо неможливості відновлення без природних процесів, що можуть займати кілька мільйонів років, як у випадку з вугіллям. Це зумовило розширення поглядів на енергію та джерела її видобутку: з'явилась зацікавленість у розвитку так званих відновлюваних джерел енергії, що включають в себе вітер, сонце, водні потоки, та геотермальну енергію. Втім, проблема обмеженості ресурсів існує не тільки у глобальному вимірі, але й в національному та регіональному. Такий фактор обумовив для національних держав необхідність розробки енергетичних стратегій, які пов'язані з ефективним розвитком власної енергетичної галузі, забезпечення потреб населення та промисловості, утримання енергетичної незалежності. Саме з останнім пов'язана, наприклад, енергетична криза 1973 року на ринку нафти. Зростаюча залежність США від імпортової нафти, яка збіглась із запровадженням нафтового ембарго від ОАПЕК, зумовила утворення дефіциту палива та значного зростання цін на нього, а також створила кризи в американській автомобільній промисловості [1].

Боротьба за енергетичні ресурси не завжди має суто економічне підґрунтя. Так, «Північний Потік-2», що передбачає постачання газу з РФ до Європи минаючи при цьому Україну, за твердженням Прем'єр-Міністра

України Дениса Шмигала став справжнім інструментом геополітичного впливу на Європу. Водночас РФ та Німеччина наголошують на виключно економічній складовій цього проєкту. Розбіжність в тлумаченнях та неоднозначність щодо оцінки впливу на енергетичну безпеку, лише підкреслюють політичний характер «Північного Потoku-2» [2].

Міжнародне енергетичне агентство визначає енергетичну безпеку як безперервну доступність енергетичних джерел за прийнятною ціною. При цьому, виділяються два часових аспекти енергетичної безпеки: довгостроковий та короткостроковий. Довгостроковий вимір стосується завчасних інвестицій в енергетичну інфраструктуру, зокрема будівництво станцій щодо видобутку відновлюваної енергії. Натомість короткострокова економічна безпека передбачає здатність країни реагувати на раптові та тимчасові виклики в енергетичній галузі і стосуються здебільшого управління попитом та пропозицією енергетичних носіїв [3].

В статті «International Energy Security Indicators and Turkey's Energy Security Risk Score» [4], Г. Кочаслан виділяє такі фактори енергетичної безпеки: диверсифікація джерел; екологічна прийнятність; доступна пропозиція; конкурентна пропозиція; безперервність пропозиції; достатність щодо попиту; відношення між державами. Така вибірка факторів свідчить про здебільшого економічний акцент в енергетичній безпеці, тоді як політичний фактор, відношення між державами, наведений лише один. Важливим є те, що крім економічних та політичних аспектів енергетичної безпеки, також враховується вплив на навколишнє середовище. Виходячи з такої класифікації факторів, мати великі запаси кам'яного вугілля чи нафти, або політичного союзника, що забезпечує постачання паливних ресурсів за прийнятною ціною недостатньо для того, щоб говорити про високий рівень енергетичної безпеки, якщо при цьому не розвиваються екологічно прийнятні джерела енергії.

В українській практиці існують власні підходи до оцінки енергетичної безпеки. В наказі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, визначена низка індикаторів енергетичної безпеки, які подані у Таблиці 1.

Таблиця 1.

Індикатори енергетичної безпеки України [5]

Частка власних джерел у балансі паливно-енергетичних ресурсів держави	Рівень імпортової залежності за домінуючим ресурсом у загальному постачанні первинної енергії	Частка імпорту палива з однієї країни (компанії) у загальному обсязі його імпорту
Знос основних виробничих фондів підприємств паливно-енергетичного комплексу	Відношення інвестицій у підприємства паливно-енергетичного комплексу до ВВП	Частка втрат при транспортуванні та розподіленні енергії
Запаси природного газу	Запаси кам'яного вугілля	Енергоємність ВВП
Частка відновлювальних джерел у загальному постачанні первинної енергії		

Перераховані в Таблиці 1 індикатори здебільшого відносяться до економічної складової енергетичної безпеки, адже сам наказ стосується вимірювання більш загального рівня безпеки – економічного. Такий перелік індикаторів дещо розширює фактори економічної безпеки, запропоновані Г. Кочаслан, зокрема вводячи ВВП як базовий для орієнтиру показник. Також, в цьому наказі наведені нормативні значення для кожного з індикаторів та вагові коефіцієнти для розрахунку субіндексів економічної та інтегральної безпеки. Схожим чином формуються індекси енергетичної безпеки, які дозволяють скласти кількісне уявлення про стан енергетичної галузі в країні та залежність від експорту енергоносіїв.

Розглядаючи такі індекси, варто звернути увагу на Міжнародний індекс ризиків національної енергетичної безпеки. Починаючи з 1980 року, автори індексу вимірювали тенденції в енергетичній безпеці окремих держав та глобальних енергетичних ринках. В межах індексу вимірюється енергетична безпека 25 країн, що мають найбільші показники споживання енергії в світі. Для вимірювання енергетичної безпеки застосовуються наступні метрики: глобальне паливо, імпорт палива, витрати енергії, ціна та ринкова волатильність, інтенсивність використання енергії, сектор виробництва електрики, транспортування енергії і екологічна метрика. Кожна метрика має в собі декілька зважених кількісних індикаторів, сума яких складає кінцевий індекс [6].

Серед інших 24 країн за Міжнародним індексом ризиків національної енергетичної безпеки, Україна посідає останню сходинку на момент останньої фіксації даних у 2018 році. Хоча рівень ризику в енергетичній безпеці України за цим індексом знизився майже на 57% з 2000 року, крім періоду 2012-2014 років Україна з 1992 року постійно перебувала на останньому місці серед розглянутих в індексі 25 країн. Це зумовлено слабкими показниками за наступними індикаторами: витрати на імпорт викопного палива до ВВП, волатильність енергетичних витрат, інтенсивність використання енергії, інтенсивність транспортування енергії та інтенсивність викидів CO₂ відносно ВВП. З огляду на перераховані ризикові індикатори, можна стверджувати про низький рівень управління Україною власною енергетикою, що зумовлює слабку ефективність використання та транспортування енергетичних носіїв. Таким чином Україна має якнайскоріше вдатись до реформування енергетичного сектору, задля покращення власної енергетичної безпеки.

Перелік використаних джерел:

1. *Energy Crisis (1970s)*, 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.history.com/topics/1970s/energy-crisis>
2. Шмигаль нагадав Шойбле про геополітичні загрози "Північного потоку-2", 2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.dw.com/uk/shmyhal-nahadav-shoible-pro-heopolitychni-zahrozy-pivnichnoho-potoku-2/a-56940060>

3. *Our work on energy security, 2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.iea.org/topics/energy-security>*

4. Koçaslan G. *International Energy Security Indicators and Turkey's Energy Security Risk Score. International Journal of Energy Economics and Policy Vol. 4, No. 4, 2014, pp. 735-743.*

5. *Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013. №1277.*

6. *International Index of Energy Security Risk. Global Energy Institute, 2020. 124 p.*

Поплавська О.М.

кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,

Чала Н.Д.

доктор наук з державного управління, професор,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ГЕНДЕРНІ РОЗРИВИ НА РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ В НОВІЙ СОЦІО-ЕКОНОМІЧНІЙ РЕАЛЬНОСТІ

Журнал «Економіст» у своєму серпневому номері визнав настання нової соціально-економічної реальності [1]. На поглиблення поточної економічної кризи, крім пандемії COVID-19, впливають процеси цифровізації та розгортання Індустрії 4.0. Сучасні економісти, спираючись на праці Й. Шумпетера та М. Кондратьєва, вказують на радикальні інноваційні структурні технологічні зміни [2]. В цих умовах роботодавці висувають нові вимоги до компетенцій і навичок персоналу, а деякі з них стають зовсім не затребуваними. Відповідно загострилися прояви недосконалості ринку праці: асиметрія в оплаті праці, дисбаланс робочої сили, неузгодженість потреб і очікувань роботодавців щодо якості робочої сили, що сформувало нову соціоекономічну реальність.

Робоча гіпотеза дослідження була сформульована на основі аналітичного звіту дослідження ГО «Жіноча професійна ліга» і полягає у тому, що в Україні працюючі жінки мають гірші умови доступу до навчання та освіти дорослих внаслідок дії специфічних, зумовлених традиційними гендерними стереотипами бар'єрів (виконання сімейних обов'язків, хатньої роботи, догляд за дітьми) [3, с. 47]. Це означає, що у них обмежені можливості вчасно отримати нові компетенції і знання. Така ситуація закладає стереотипне сприйняття працюючих жінок, як гірших працівниць. Виходячи з цього, маємо спостерігати на ринку праці гендерні розриви.

За мету цієї роботи поставлено: дослідити та оцінити глибину гендерних розривів на українському ринку праці за напрямками: професійний розвиток та